

De lotgevallen van een Spiegeldikkopje

Het Spiegeldikkopje is zeldzaam in ons land. Het is dan ook niet eenvoudig om de dieren te kweken en de levenscyclus te bestuderen. De auteur liep al een aantal jaren rond met het plan om een poging met dit vlin-dertje te wagen. In 1985 heeft hij daartoe een pol hennegras in zijn tuin geplant, die min of meer vrijstaand op het zuiden is gericht.

Bert van Rijsewijk

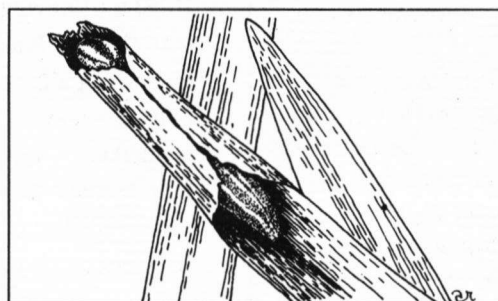
De eerste poging begon met een Spiegeldikkopjesrupsje (*Heteropterus morpheus*) in november 1985. Eieren zijn moeilijk te vinden, maar de rupsjes vrij gemakkelijk. In het voorjaar van 1986 kon ik de rups niet meer vinden. Misschien is het weggelopen of opgegeten door een mees of Roodborst. Een tweede poging werd pas in oktober 1987 gestart. Ik zette drie rupsjes over op het hennegras (*Calamagrostis canescens*) in de tuin. Op dat moment stond overigens nog niet vast dat het rupsjes van het Spiegeldikkopje waren; de kweek moest dat nog bevestigen. Deze keer werd de graspol met een kooi van vliegengaas beschermd tegen indringers.

NAJAAR 1987

De rupsjes zijn lichtgroen met een bruine, ronde kop. Ze spinnen elk een blad van het gras samen tot een kokertje boven in de graspol. Aan vraatsporen is te zien dat ze af en toe een beetje eten van het blad waarop ze zitten.

WINTER 1987-1988

De rupsjes overwinteren in hun kokertje. Die zijn aan beide zijden open: ik kan kop en

achterlijf zien. Het gras is geheel verdroogd en vergeeld.

1988

12 april

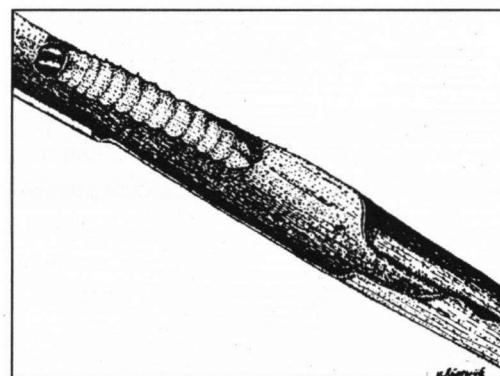
Voor de eerste keer weer enige beweging waargenomen. Een rupsje heeft zich even laten zien na een lichte verstoring.

19 april

Twee dagen van mooi weer (maandag met 20°C en dinsdag met 25°C) is voor de rupsjes geen aanleiding tot veel activiteit. Soms steken ze hun kopje even naar buiten en even later zijn ze weer teruggekropen.

29 april

Een rupsje zit op een groen grasblaadje en heeft er een beetje van gegeten. Het heeft drie draden gesponnen over de breedte van

Tekening Bert van Rijsewijk

het blad. Op die manier heeft het een gootje gevormd over een lengte van ongeveer tien millimeter. Die ruimte wordt als woning gebruikt. De twee andere zitten nog steeds in hun winterverblijf.

3 mei

Het tweede rupsje heeft zijn winterverblijf verlaten maar ik kan het beestje eerst niet terugvinden op het gras. Later op de dag vind ik het etend bij een nieuw gesponnen verblijf. Het is dan 17.45 u.

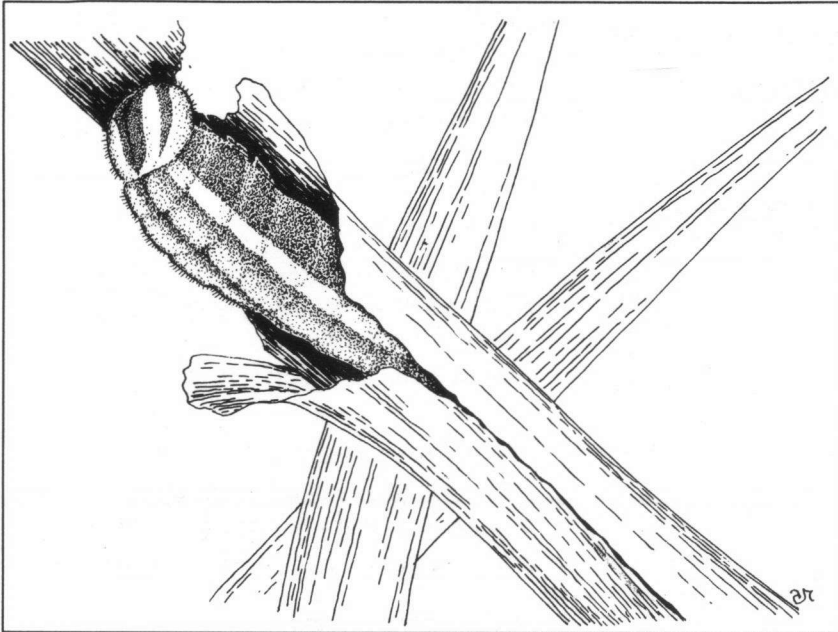
5 mei

Het laatste rupsje heeft nu ook zijn winterverblijf verlaten. Ik vind resten van de ver-

velling in het kokertje. In totaal kan ik nog maar twee rupsjes vinden.

18 mei

Intussen is het duidelijk dat er maar twee rupsjes over zijn. Ze verhuizen voortdurend naar een nieuw grasblad en spinnen steeds

een nieuw kokertje. Ze gebruiken dit als uitvalsbasis om van de rest van het blad te eten. Ze zijn nu zo groot, dat ze twee grasbladen nodig hebben om een kokertje van voldoende omvang te spinnen. De rupsen zijn ongeveer twintig millimeter lang.

20 mei

Beide rupsen zitten op een blad; ze leven niet meer in een kokertje.

Het Spiegeldikkopje is een zeldzame standvlinder, die vooral te vinden is in de ruigte in vochtige hakhoutbossen, broekbossen en bosranden op de overgang naar vochtige graslanden of heiden.

Hij vliegt in een generatie van midden juni tot begin augustus, vooral tussen 1 en 20 juli.

De rups van het Spiegeldikkopje is voornamelijk te vinden op Hennegras, maar ook op Pijpestrootje. De nectarplanten van de vlinder zijn vooral Kattestaart, Kale jonker en Vogelwikke.

Bron: Atlas van de Nederlandse dagvlinders; Ir. M.H. Tax, 1989.

23 mei

Sinds gisteren vind ik nog maar één rups terug.

28 mei

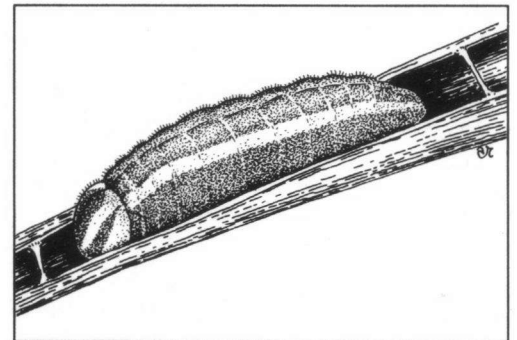
De rups hangt aan een gesponnen draadje van vier millimeter lang aan een grasblad en valt even later op de grond. Ik heb hem heel voorzichtig weer teruggezet op het gras. Even bekruipt mij de angst dat ook deze laatste rups het niet zal halen.

7 juni

De rups eet nog steeds, voortdurend verhuizend naar een nieuwe plaats. De lengte is nu zevenentwintig millimeter.

10 juni

De rups heeft twee draden gesponnen over de breedte van een grasblad en het blad zo in een u-vorm getrokken. De afstand tussen de twee draden is ongeveer dertig millimeter. De rups zit tussen de draden in. Is dit het begin van de verpopping?

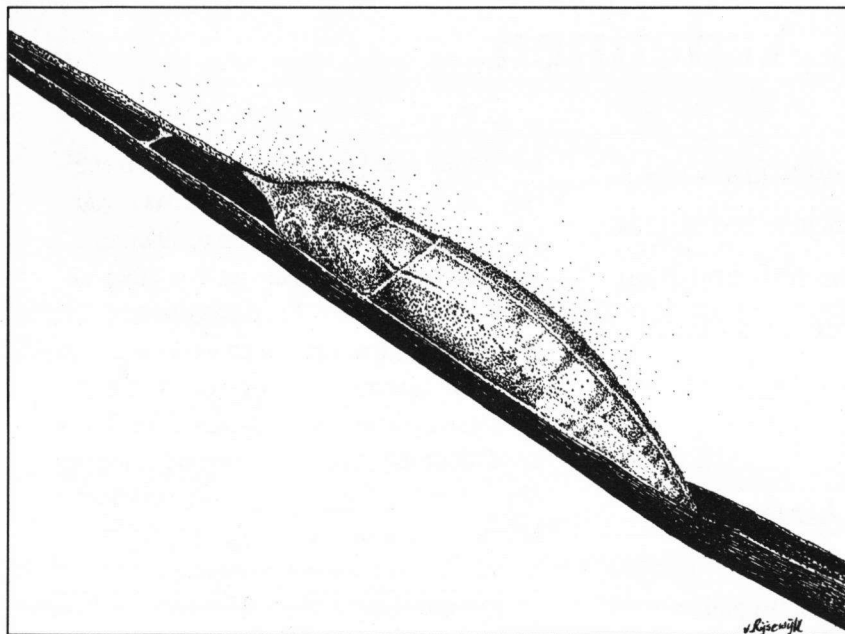
13 juni

De rups verkleurt een beetje, vooral de kop wordt lichter. Hij wordt korter en daarmee ook dikker.

14 juni

7 u.: Nog steeds niet verpopt.

16.30 u.: Volledig verpopt. Het is een gordelpop. De twee lengtestrepen die de rups had op zijn rug zijn ook op de pop zichtbaar. Zelfs de onderbreking in de streep aan de rechterkant is terug te vinden bij de pop. Ook de kleur, lichtgroen, is niet merkbaar veranderd. Het is alsof de rups niet verveld is tijdens de verpopping, alleen een beetje

Tekening Bert van Rijsewijk

veranderd van vorm. Het grasblad zit als een 'jas' om de rups.

7 juli

De vleugelpartij van de pop is al een paar dagen aan het verkleuren en is donkerbruin tot zwart geworden. Ook de rest is iets donkerder geworden.

8 juli

Er is een vrouwtje van het Spiegeldikkopje uit de pop gekomen!

9 juli

We hebben het beestje weer uitgezet op de plaats waar we de rupsen verzameld hebben

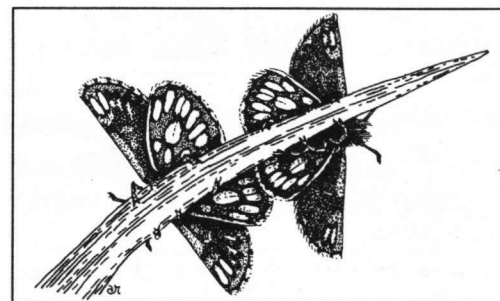
in het najaar. Een uur later vinden we op dezelfde plek een parend mannetje en vrouwtje en daarmee is de levenscyclus van het Spiegeldikkopje bijna voltooid.

NAWOORD

Het kokertje van het winterverblijf bleek aan de binnenzijde met een spinsellaagje bedekt te zijn. Waarschijnlijk heeft het rupsje daarmee meer houvast.

Verder viel het op dat de rupsen bijna alleen bij vochtig tot regenachtig weer en tegen de avond etend gezien werden.

Tenslotte komt de vraag op of drie rupsen op één graspol te veel is. Maar een van de rupsen is een vlinder geworden, terwijl de ande-

re tot het moment dat ze verdwenen er normaal uitzagen. Ze waren zo gelijk aan elkaar, dat ik vrij snel al niet meer wist wie nummer een, twee of drie was. Ook heb ik geen resten gevonden, ondanks intensief zoeken. Worden het kannibalen als ze te dicht op elkaar zitten?

SUMMARY

A detailed account of the development of *Heteropterus morpheus* from caterpillar to adult butterfly on a tuft of *Calamagrostis canescens*.